Упраўленне па адукацыі адміністрацыі Ленінскага раёна г.Мінска
Дзяржаўная ўстанова адукацыі
“Цэнтр дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі “Маяк” г.Мінска”
Аддзел мастацкага выхавання

УЗГОДНЕНА
Начальнік упраўлення па адукацыі адміністрацыі Ленінскага раёна г.Мінска
_______________Н.Г.Кучынская
“___”_____________2022 г.

ЗАЦВЕРДЖАНА
Загад дырэктара ЦДАДзіМ “Маяк” г.Мінска
ад “___”_________ _______2022 г.
№__________
________________ А.М.Міхайлідзі

Праграма гуртка «МЛЫНОК»
(мастацкі профіль, базавы ўзровень вывучэння адукацыйнай галіны “Музычная творчасць”, накірунак “Фальклорны ансамбль”)

Складальнік:
Мардань Дар’я Анатольеўна,
педагог дадатковай адукацыі першай кваліфікацыйнай катэгорыі

Метадычнае суправаджэнне:
Шачанок Ірына Аляксандраўна,
метадыст першай кваліфікацыйнай катэгорыі

Узрост навучэнцаў – 9-13 гадоў
Тэрмін рэалізацыі праграмы – 2 гады

РЭКАМЕНДАВАНА
на пасяджэнні метадычнага савета
ад «_____» __________ 2022 г.
Пратакол № ______________

Мінск 2022

Тлумачальная запіска

Кожны чалавек павінен ведаць традыцыі і мову свайго народа, таму трэба ўсвядоміць: чым больш будзе нацыянальнага ў выхаванні, тым мацнейшым стане духоўнае багацце нацыі. Далучэнне да народных традыцый, абрадаў і святаў спрыяе markdownрознабаковаму развіццю і выхаванню дзяцей розных узростаў, фармаванню свабоднай, духоўнай і творчай асобы.

Праца з музычным і вусным фальклорным матэрыялам з’яўляюцца адным з лепшых сродкаў развіцця творчых здольнасцей навучэнцаў. Пачынаць знаёміць падрастаючае пакаленне з фальклорам трэба з ранняга ўзросту. Фальклор дазваляе не толькі ажыццяўляць грамадзянскае выхаванне, але і эфектыўна фарміраваць творчыя ўменні і навыкі. Аўтэнтычныя традыцыі выканання песень атрымалі статус гісторыка-культурнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь, таму вельмі важна працягваць традыці і перадаваць свае веды моладзі.

Навучанне народным аўтэнтычным спевам на сучасным этапе развіцця культуры набывае зусім новую і надзвычай адказную ролю. Народна-пеўчая педагогіка заклікана ўсталяваць мост паміж свядомасцю народа, народнай мудрасцю і сучасным грамадствам, спачатку ў навучэнцаў, якія навучаюцца менавіта аўтэнтычным спевам, а затым і ў больш шырокай аўдыторыі.

Навізна дадзенай праграмы ў тым, што яе засваенне адбываецца ў непасрэднай узаемасувязі з рознымі відамі народнай творчасці, этнаграфіяй і міфалогіяй. Іх комплекснае ўзаемадзеянне заклікана ажыццяўляць асноўныя палажэнні па ахове, зберажэнні і трансляцыі каштоўнасцей традыцыйнай беларускай культуры.

Актуальнасць праграмы абумоўлена тым, што, захаванне і развіццё нацыянальнай культуры, сваіх каранёў – гэта найважнейшая задача, якая патрабуе беражлівых адносін да помнікаў гісторыі і культуры, да традыцыйнай народнай мастацкай творчасці. Адраджэнне фальклору, народных звычаяў, абрадаў і святаў, традыцыйнага дэкаратыўна-прыкладнога і выяўленчага мастацтва – гэта актуальная праблема сучаснасці. Фальклор, яго жанры, сродкі, метады найбольш поўна папаўняюць усю карціну народнага жыцця, даюць яркую карціну побыту народа, яго маральнасці, духоўнасці.Таму перад сістэмай агульнай і дадатковай адукацыі стаіць задача – адрадзіць пераемнасць пакаленняў, у максімальна поўным аб’ёме перадаць падрастаючаму пакаленню традыцыйныя маральныя асновы, сфармаваць патрыятычныя перакананні. Засваенне зместу праграмы спрыяе развіццю мастацкага інтэлекту, творчай фантазіі пад час працы над вобразамі песен і персанажамі абраду, творчага мыслення і эстэтычнага стаўлення да наваколля.

Дадзеная праграма распрацавана і складзена на аснове тыпавой праграмы дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі (мастацкі профіль), зацверджанай пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь 6 верасня 2017 г. № 123.

Мэта: развіццё творчых здольнасцей навучэнцаў сродкамі аўтэнтычных спеваў.

Задачы

навучальныя:

- развіваць творчыя здольнасці, пашыраць эмацыянальна-вобразны свет дзяцей сродкамі каляндарна-абрадавай і пазаабрадавай музыкі;
- далучаць дзяцей і падлеткаў да аўтэнтычных форм народнага музычна-харэаграфічнага мастацтва;

развіццёвыя:

- садзейнічаць гарманізацыі асобы навучэнца шляхам далучэння да беларускага этнамузычнага мастацтва;
- выхоўваць на аснове фальклору пачуццё патрыятызму і любові да Бацькаўшчыны.
- развіваць мастацкі густ сродкамі беларускага фальклору;

выхаваўчыя:

- фарміраваць каштоўнасныя арыенціры ў напрамку ўсведамлення значнасці традыцыйнай культуры свайго народа ў сістэме культуры чалавецтва.

Праграма пабудавана на наступных педагагічных прынцыпах:

- прынцып актуальнасці (максімальнае набліжэнне зместу праграмы да рэальных умоў жыцця і дзейнасці вучняў);
- прынцып навуковасці (змест дзейнасці гуртка абапіраецца на сучасныя навуковыя дасягненні);
- прынцып мэтанакіраванасці;
- прынцып індывідуальнасці, даступнасці, паслядоўнасці (прадугледжвае пабудову зместу навучальнага працэсу ад простага да складанага);
- прынцып сістэматычнасці;
- прынцып свядомасці і актыўнасці;
- прынцып нагляднасці (шырокае выкарыстанне наглядных і дыдактычных дапаможнікаў, тэхнічных сродкаў навучання);
- прынцып сувязі тэорыі з практыкай (арганічнае спалучэнне неабходных тэарэтычных ведаў і практычных уменняў і навыкаў у працы з навучэнцамі);
- прынцып выніковасці (валоданне аўтэнтычнымі спевамі);
- прынцып выхаваўчага і развіццёвага навучання;
- прынцып міжпрадметнасці (міждысцыплінарнасць зместу педагагічнага ўзаемадзеяння, ажыццяўлення міжпрадметных сувязей);
- прынцып культуралагічнасці (адпаведнасць праграмы часу, сацыякультурнай сітуацыі, асаблівасцям краіны, рэгіёнаў, установы дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі).

Дадзеная праграма прызначана для навучэнцаў ва ўзросце ад 9 да 13 гадоў.

Змест праграмы прадугледжвае 2 гады навучання. Групы фарміруюцца па ўзроставых катэгорыях.

Першы год навучання

Узрост навучэнцаў – 9-12 гадоў. Заняткі праводзяцца 2 разы на тыдзень па 2 вучэбныя гадзіны. Агульная колькасць вучэбных гадзін на год – 144. Напаўняльнасць групы – не менш за 12 чалавек.

Другі год навучання

Узрост навучэнцаў – 10-13 гадоў. Заняткі праводзяцца 2 разы на тыдзень па 2 вучэбныя гадзіны. Агульная колькасць вучэбных гадзін на год – 144. Напаўняльнасць групы – не менш за 8 чалавек.

Форма правядзення заняткаў – групавая.

Заняткі праводзяцца ў кабінеце, які адпавядае санітарна-гігіенічным нормам, патрабаванням правілаў бяспечных паводзін, пажарнай бяспекі.

Матэрыяльна-тэхнічнае забеспячэнне: відэамагнітафон; мікрафон; калонка; CD-прайгравальнік; музычны інструмент; радыёапаратура.

1-ы год навучання

Задачы:

– знаёміць з каляндарна-абрадавай і пазаабрадавай музыкай;

– знаёміць з аўтэнтычнымі формамі народнага музычна-харэаграфічнага мастацтва;

– навучаць асновам вакальна-харавога майстэрства;

– навучаць асновам аўтэнтычнай манеры спеваў;

– навучаць спевам твораў з беларускага календара.

Вучэбна-тэматычны план

№ п/п	Назва раздзела (тэмы) праграмы	Колькасць гадзін		
		Усяго гадзін	Тэарэтычных	Практычных
	Уводны занятак	**2**	**2**	**-**
1.	**Вакальна-харавыя навыкі**	**30**	**10**	**20**
1.1	Пеўчае дыханне	6	2	4
1.2	Дыкцыя і артыкуляцыя. Спецыфіка дыялектаў	6	2	4
1.3	Ановы аўтэнтычных спеваў	6	2	4
1.4	Музычны і тэмбральны слых	6	2	4
1.5	Манера выканання розных этнаграфічных рэгіёнаў	6	2	4
2.	**Спевы беларускага календара**	**64**	**24**	**40**
2.1	Восеньскія песні. “Жніво”. “Багач”	16	6	10
2.2	Зімовыя песні. “Каляды”	16	6	10
2.3	Веснавыя песні. Масленічныя спевы. “Гуканне вясны”	16	6	10
2.4	Летні цыкл песень. “Купалле”: традыцыі і абрады	16	6	10
3.	**Народныя музычныя гульні**	**10**	**2**	**8**
4.	**Работа над творамі. Рэпетыцыйная праца**	**26**	**6**	**20**
4.1	Работа над творамі	16	4	12
4.2	Рэпетыцыйная праца	10	2	8
5.	**Канцэртная дзейнасць**	**10**	**-**	**10**
	Выніковы занятак	**2**	**-**	**2**
	Усяго:	**144**	**46**	**98**

Змест праграмы

Уводны занятак

Азнаямленне навучэнцаў з планам работы гуртка. Заняткі па мерах бяспекі.

1. Вакальна-харавыя навыкі

1.1 Пеўчае дыханне

Асновы пеўчага дыхання. Дыяфрагмальнае дыханне.

Практычныя заняткі. Адпрацоўка правільнай пеўчай пасадкі. Праца над пеўчым дыханнем.

1.2 Дыкцыя і артыкуляцыя. Спецыфіка дыялектаў

Дыялекты беларускай мовы. Гаворкі Панямоння, Падзвіння, Палесся.

Практычныя заняткі. Праслухоўванне песень з выразнымі дыялектнымі асаблівасцямі (жніўная "Ой дайтэ мне раду").

1.3 Асновы аўтэнтычных спеваў

Паняцце "аўтэнтычныя спевы". Манеры выканання ў розных абласцях Беларусі.

Практычныя заняткі. Практыкаванні на распрацоўку гуку груднога, сярэднеязыянага і галаўнога рэзанатараў. Адпрацоўка дыяфрагмальнага дыхання.

1.4 Музычны і тэмбральны слых

Тэмбральны слых як галоўны фактар выканання спеваў у розных манерах.

Практычныя заняткі. Практыкаванні на спевы ў манеры Брэсцкага Палесся, Панямоння і іншых этнаграфічных рэгіёнаў.

1.5 Манера выканання розных этнаграфічных рэгіёнаў

Асаблівасці выканання абрадавых песень у розных рэгіёнах Беларусі: Панямонні, Палессі, Паазер'і, Падзвінні. Набліжанасць манеры да аўтэнтычнага выканання.

Практычныя заняткі. Практыка спеваў у сярэднеязычным, грудным і галаўным рэзанатарах. Праслухоўванне і выкананне песень Брэсцкага Палесся (грудны рэзанатар), Віцебскага Паазер'я (сярэднеязычны, галаўны рэзанатары).

2. Спевы беларускага календара

2.1 Восеньскія песні. "Жніво". "Багач"

Функцыянальна-жанравыя групы жніўных песень: зажынкавыя, уласна жніўныя і дажыначныя. Этнафанічныя нормы выканання песень жніва: "галосныя" спевы ў акустыцы адкрытай прасторы прыроднага асяроддзя; тэмбрава-дынамічная напружанасць песенных выказванняў.

Практычныя заняткі. Выкананне жніўных песень "А на двары зміркаецца", "Спор жыта, спор", "А йшоў Раю", "А ў нашага пана дажыначкі рана".

2.2 Зімовыя песні. "Каляды"

Этнафанічная партытура каляднага абраду ў Беларусі. Рытмаінтанацыйныя асаблівасці калядных песень: рэчытатыўны характар, гучнае, "шумнае" выкананне. Агульныя рысы і адрозненні калядак і шчадровак.

Практычныя заняткі. Праца над песняй "Прыйшла Каляда". Пастаноўка каляднага абраду "Ваджэнне казы". Развучванне песні "Го-го-го каза".

2.3 Веснавыя песні. Масленічныя спевы. “Гуканне вясны”

Этнафанічныя асаблівасці спеваў вясновага перыяду: спевы ў акустыцы адкрытай прасторы прыроднага асяроддзя. Дынамічная напружанасць песенных тэкстаў. Рэгіянальныя асаблівасці этнафанічнай экспрэсіі. Традыцыя святкавання Масленіцы. Розніца масленічных напеваў у розных рэгіёнах Беларусі.

Практычныя заняткі. Развучванне масленічных песень “Масленая, вот я йду”, “На вуліцы Масленіца”.

2.4 Летні цыкл песень. “Купалле”: традыцыі і абрады

Прыродныя і астральныя цыклы як аснова летняй абраднасці. “Купалле”. Паходжанне назвы. Генезіс купальскіх звычаяў і абрадаў, іх агульнаеўрапейскія рысы. Сучасныя купальскія традыцыі ў Беларусі. Архаічнасць “Купалля” – асноўнага ў сістэме геліяцэнтрычных абрадаў гадавога кола. Семантыка святаў летняга перыяду – “Провады Русалкі”, “Купалле”. Песні абраду “Провады русалкі”.

Практычныя заняткі. Рэканструкцыя часткі абраду “Провады русалкі”. Развучванне песень “Прывяду русалку”, “На граной нядзеле”. Знаёмства з асаблівасцямі купальскага рэпертуару. Купальскія павер’і, легенды, прыкметы і паданні беларусаў. Купальская песня “Пойдзем дзеўкі кругом жыта”. Развучванне слоў, напеваў, харэаграфічных рухаў і інструментальнага суправаджэння купальскай песні.

3. Народныя музычныя гульні

Народныя гульні “Явар”, “Цяцерка”, “Юрачка”, “Цярэжка”, Прыпеўкі да побытавага танца “Дзева ў сенях стаяла”.

Практычныя заняткі. Развучванне слоў гульняў, прагляд правіл гульні ў запісах са святаў і экспедыцый. Развучванне слоў, напеваў, рухаў і інструментальнага суправаджэння гульні “Явар”. Песня-гульня “Юрачка”.

4. Работа над творамі. Рэпетыцыйная праца

4.1 Работка над творамі

Паняцці “песня”, “аўтар”, “змест”, “структура песні”. Паказ і праслухоўванне песень і іх аналіз. Развучванне рэпертуарных твораў у суправаджэнні клавішнага інструмента. Разбор сродкаў музычнай выразнасці (лад, гармонія, тэмп, метр, рытм, дынамічныя адценні), якія спрыяюць раскрыццю мастацкага вобраза песні.

Практычныя заняткі. Выбудоўванне ўнісону, адпрацоўка правільнага інтанавання меладычных хадоў і скокаў, кантыленных спеваў. Развучванне твораў па фразах. Прапяванне мелодый песень без суправаджэння. Выкананне песень пад мінусавую фанаграму. Праца над інтанацыйнымі складанасцямі ў творы. Праца над дыкцыйнымі складанасцямі.

4.2 Рэпетыцыйная праца

Фразіроўка, нюансіроўка, кульмінацыя твора.

Практычныя заняткі. Трэніроўка вакальна-тэхнічных навыкаў, неабходных для перадачы музычнага зместу песні. Разбор і адпрацоўка тэхнічна складаных месцаў. Праца над фразіроўкай, нюансіроўкай, кульмінацыяй твора. Адпрацоўка элементаў двухгалосся. Праца па партыях.

Злучэнне партый. Выкананне вакальна-харавых твораў. Праца над ансамблем, строем, чысцінёй і ўстойлівасцю вакальнай інтанацыі. Злучэнне харэаграфічных рухаў са спевам. Выкананне твораў на сцэне.

5. Канцэртная дзейнасць

Удзел у канцэртах, фестывалях і конкурсах.

Выніковы занятак

Канцэрт з запрашэннем бацькоў.

Прыкладны рэпертуар

1. "Масленая, вот я йду".
2. "На вуліцы Масленіца".
3. "Пойдзем, дзеўкі, кругом жыта".
4. "Прыйшла Каляда".
5. "Го-го-го, каза".
6. "Шчодрык-ведрык".
7. "Ой, смародзіна".
8. "Яшчар".

Чакаемыя вынікі

Пасля заканчэння першага года навучання навучэнцы павінны

ведаць:

– каляндарна-абрадавую і пазаабрадавую музыку;

– аўтэнтычныя формы народнага музычна-харэаграфічнага мастацтва;

– значнасць традыцыйнай культуры свайго народа ў сістэме культуры чалавецтва;

умець:

– вызначаць аўтэнтычную манеру выканання ў адрозненні ад стылізаванай;

– апісваць і пазнаваць абрадавую і пазаабрадавую музыку;

– выконваць беларускія народныя песні ў аўтэнтычнай манеры;

валодаць:

– асновамі аўтэнтычнай манеры спеваў;

– ведамі каляндарна-абрадавай і пазаабрадавай паэзіі беларусаў.

2-і год навучання

Задачы:

– працягваць знаёміць з каляндарна-абрадавай і пазаабрадавай музыкай;

– працягваць знаёміць з аўтэнтычнымі формамі народнага музычна-харэаграфічнага мастацтва;

– працягваць навучаць асновам вакальна-харавога майстэрства;

– працягваць навучаць асновам аўтэнтычнай манеры спеваў;

– навучаць спевам твораў з беларускага календара (восеньскія абрады: "Жніво", "Багач", "Іліпаўка"; зімовыя і веснавыя святы: "Каляды", "Валачобніцтва"; летні цыкл песень: "Купалле").

Вучэбна-тэматычны план

№ п/п	Назва раздзела (тэмы) праграмы	Колькасць гадзін		
		Усяго гадзін	Тэарэтычных	Практычных
	Уводны занятак	**2**	**2**	**-**
1.	**Вакальна-харавыя навыкі**	**10**	**2**	**8**
2.	**Беларуская народная творчаць**	**16**	**6**	**10**
2.1	Элементы народнага касцюма рэгіёнаў Беларусі	4	2	2
2.2	Міфалогія Беларусі	6	2	4
2.3	Народныя музычныя гульні	6	2	4
3.	**Восеньскія абрады**	**36**	**12**	**24**
3.1	“Жніво”	12	4	8
3.2	“Багач”	12	4	8
3.3	“Пілiпаўка”	12	4	8
4.	**Зімовыя і веснавыя святы**	**36**	**12**	**24**
4.1	Калядныя песні	12	4	8
4.2	“Каляды”	12	4	8
4.3	Веснавы цыкл. Абрад “Валачобніцтва”	12	4	8
5.	**Летні цыкл песень. Абрады на Купалле**	**12**	**4**	**8**
6.	**Работа над творамі. Рэпетыцыйная праца**	**20**	**6**	**14**
6.1	Работа над творамі	10	4	6
6.2	Рэпетыцыйная праца	10	2	8
7.	**Канцэртная дзейнасць**	**10**	**-**	**10**
	Выніковы занятак	**2**	**-**	**2**
	Усяго:	**144**	**44**	**100**

Змест праграмы

Уводны занятак

Азнаямленне навучэнцаў з планам работы гуртка. Заняткі па мерах бяспекі.

1. Вакальна-харавыя навыкі

Пеўчае дыханне. Дыкцыя і артыкуляцыя. Спецыфіка дыялектаў. Асновы аўтэнтычных спеваў. Музычны і тэмбральны слых. Манера выканання розных этнаграфічных рэгіёнаў.

Практычныя заняткі. Адпрацоўка правільнай пеўчай пасадкі. Праца над пеўчым дыханнем. Праца над песнямі з выразнымі дыялектнымі асаблівасцімі (“Ой дайтэ мне раду”, жніўная.). Практыкаванні на распрацоўку гуку груднога, сярэднеязыянага і галаўнога рэзанатараў. Адпрацоўка дыяфрагмальнага дыхання. Практыкаванні на спевы ў манеры Брэсцкага Палесся, Панямоння і іншых этнаграфічных рэгіёнаў. Практыка спеваў у сярэднеязычным, грудным і галаўным рэзанатарах. Праслухоўванне і выкананне песень Брэсцкага Палесся (грудны рэзанатар), Віцебскага Паазер’я (сярэднеязычны, галаўны рэзанатары).

2. Беларуская народная творчаць

2.1 Элементы народнага касцюма рэгiёнаў Беларусi

Беларускі народны касцюм і яго роля ў фарміраванні іміджу Беларусі. Мужчынскі касцюм. Жаночы касцюм. Тканіны і матэрыялы. Упрыгожванні. Абутак. Касцюмы рэгіёнаў Беларусі.

Практычныя заняткі. Азнаямленне з фотаальбомам "Беларускі народны касцюм" М. Раманюка. Складанне карты народных строяў.

2.2 Міфалогія Беларусі

Асноўныя асаблівасці міфалогіі Беларусі як важнейшай з'явы культуры. Міфалогія: стасункі чалавека і прыроды. Міфы – канкрэтна-вобразная форма тлумачэння з'яў жыцця.

Практычныя заняткі. Міфалагічныя персанажы ў абраднасці беларусаў: падрыхтоўка вобраза і яго інсцэніроўка.

2.3 Народныя музычныя гульні

Народныя гульні "Явар", "Цяцерка", "Юрачка", "Цярэжка", Прыпеўкі да побытавага танца "Дзева ў сенях стаяла".

Практычныя заняткі. Развучванне слоў гульняў, прагляд правіл гульні ў запісах са святаў і экспедыцый. Развучванне слоў, напеваў, рухаў і інструментальнага суправаджэння гульні "Явар". Песня-гульня "Юрачка".

3. Восеньскія абрады

3.1 "Жніво"

Этнафанічныя нормы выканання жніўных песень: "галосныя" спевы ў акустыцы адкрытай прасторы прыроднага асяроддзя. Тэмбрава-дынамічная напружанасць песенных выказванняў. Традыцыя жаночых гуртавых спеваў. Сутнасць абрадаў "Завіванне барады", "Зажынкі", "Дажынкі".

Практычныя заняткі. Вывучэнне жніўных песень "Ой наш пан", "Ой дайтэ мне раду", "Жнеечкі".

3.2 "Багач"

Семантыка свята "Багач" – старажытнага свята заканчэння ўборкі збожжа. Аграрная атрыбутыка абраду (калектыўны збор зернавых культур, выраб лубка з зернем і свечкай, абходы хат, калектыўная вячэра). Народныя прыкметы і павер'і, метэаралагічныя назіранні.

Практычныя заняткі. Развучванне песні "Кругом яра". Пастаноўка свята "Багач".

3.3 "Піліпаўка"

Народныя ўяўленні, звязаныя з Піліпаўкай. Пост. Асаблівасці харчавання. Апрацоўка льну (попрадкі). Вячоркі-пасядзелкі. Народныя метэаралагічныя назіранні і прыкметы. Посніцкія і піліпаўскія песні ("Піліпаўскія", "Мікольскія", "За кудзеляй", "На супрадках").

Практычныя заняткі. Развучванне песень "Каля майго церама", "А ў новых сенях". Інсцэніроўка "Піліпаўскіх вячорак".

4. Зімовыя і веснавыя святы

4.1 Калядныя песні

Свята зімовага сонцастаяння ў народаў Еўропы. Каляды і Раство Хрыстова – характарыстыка дзвюх рэлігійна-культурных традыцый. Асноўныя

этапы Каляд. Тры куцці, іх назвы і значэнне. Абрады ваджэння казы, каня, жорава, мядзведзя на поўдні Беларусі.

Практычныя заняткі. Развучванне песень “Добры вечар!”, “Святы вечар!”, “Каляда!”, “Ой, калядкі” (Палессе) і “Коліда!”, “Коліда, Коліда!”, “Коліда, молада!” (Паазер’е). Канты (Паазер’е).

4.2 “Каляды”

Карнавальнасць светаадчування падчас калядных гульняў (з «казой», «буслам», «мядзведзем» і інш.).

Практычныя заняткі. Абрадавыя гульні “Жаніцьба Цярэшкі”, “Мацей”, “Цары”, “Яшчур” і інш.

4.3 Веснавы цыкл. Абрад “Валачобніцтва”

Масленіца. Абрад “Валачобніцтва”. Прыродныя і астральныя цыклы як аснова веснавой абраднасці. Веснавыя традыцыі і абрады ўсходніх славян. Гуканне вясны. Масленіца. Генезіс, структура, функцыянальныя напрамкі і адметныя асаблівасці беларускіх свят сустрэчы вясны. Абрадавая ежа. Веснавыя гульні, карагоды.

Практычныя заняткі. Развучванне масленічных песень “Гу-та-та, гу-ля-лё!”, “Гу-ля-лё, рана маё!”, “Масленіца, Масленіца!”. Праца з безрэфрэннымі масленічнымі напевамі (паўднёва-цэнтральная частка Беларускага Паазер’я), валачобнымі песнямі “Ішла тучка”, “А ў нядзельку да параненька”.

5. Летні цыкл песень. Абрады на Купалле

Гульні моладзі каля вогнішча (перакідванне вянкоў, паасобныя і парныя скокі праз касцёр, карагоды-ігрышчы). Гульнявыя элементы ў карнавальным абходзе вёскі. Спецыфічныя гульнявыя дзеянні купальскіх кірмашоў (спаборніцтвы на вадзе, конныя гульні).

Практычныя заняткі. Развучванне песень “Купала на Йвана!”, “Ноч малая ды купальная!”, “Іграй, сонца, ды з зарою!”, “То-то!”, “Купалля!”, “Сонейка!”, “Ой, рана на Йвана!” і інш. Аналіз асаблівасцей структурна-рытмічнай формы беларускіх напеваў Купалля. Інсцэніроўка абрада “Бараны”.

6. Работа над творамі. Рэпетыцыйная праца

6.1 Работа над творамі

Паняцці “песня”, “аўтар”, “змест”, “структура песні”. Паказ і праслухоўванне песень і іх аналіз. Развучванне рэпертуарных твораў у суправаджэнні клавішнага інструмента. Разбор сродкаў музычнай выразнасці (лад, гармонія, тэмп, метр, рытм, дынамічныя адценні), якія спрыяюць раскрыццю мастацкага вобраза песні.

Практычныя заняткі. Выбудоўванне ўнісону, адпрацоўка правільнага інтанавання меладычных хадоў і скокаў, кантыленных спеваў. Развучванне твораў па фразах. Прапяванне мелодый песень без суправаджэння. Выкананне песень пад мінусавую фанаграму. Праца над інтанацыйнымі складанасцямі ў творы. Праца над дыкцыйнымі складанасцямі.

6.2 Рэпетыцыйная праца

Фразіроўка, нюансіроўка, кульмінацыя твора.

Практычныя заняткі. Трэніроўка вакальна-тэхнічных навыкаў, неабходных для перадачы музычнага зместу песні. Разбор і адпрацоўка

тэхнічна складаных месцаў. Праца над фразіроўкай, нюансіроўкай, кульмінацыяй твора. Адпрацоўка элементаў двухгалосся. Праца па партыях. Злучэнне партый. Выкананне вакальна-харавых твораў. Праца над ансамблем, строем, чысцінёй і ўстойлівасцю вакальнай інтанацыі. Злучэнне харэаграфічных рухаў са спевам. Выкананне твораў на сцэне.

7. Канцэртная дзейнасць

*У*дзел у канцэртах, фестывалях і конкурсах.

Выніковы занятак

Канцэрт з запрашэннем бацькоў.

Прыкладны рэпертуар

1. Масленічныя песні:
– “А ў нас сёння масленка”,
– “А на гары сонца”,
– “Чаму ж табе , масленка”.
2. Вяснянкі:
– “Ой вясна, ой вясна”,
– “Вясна, вяс(ы)на на калочку”,
– “Вясна, хадзі ў двору”.
3. Вялікдзень:
– “Вялічка ідзець”,
– “Ды йшла туча”,
– “А ці дома, дома, пане гаспадару”.
4. Юр’я:
– “Юр’я на дварочку”,
– “Юр’ева матка”,
– “Зарадзі, божа, жыта”.
5. Тройца:
– “Ой, бяроза белая”,“Грушка”,
– “На граной нядзелі русалкі сядзелі”,
– “Я скакала, плясала”.
6. Купалле:
– “Купала, Купала”,
– “Ляцела дзераўцо”,
– “Цяцерка”.
7. Жніво
– “А на двары зміркаецца”,
– “Спор, жыта, спор”,
– “А йшоў Раю”,
– ”А ў нашага пана дажыначкі рана”.
8. Багач:
– “Авясец”,
– “А ў нашага гаспадара”,
– “Чачотка”.
9. Восень:

– “А у лесе грыбы зарадзілі”,
– “А ці выйшла асенняя тучка”,
– “А ў лесе грыбы зарадзілі”,
– “А ці выйшла асенняя тучка”,
– “Ой, бяроза белая”,
– “На граной нядзелі русалкі сядзелі”,
– “Грушка”.

10. Піліпаўка:
– “Каля майго церама”,
– “А ў новых сенях “.

11. Каляды:
– “Каму ехаць па калядыньку”,
– “Добры вечар, гаспадару”,
–“Ай калядачкі, бліны-ладачкі”,
– “Каму ехаць па калядыньку”,
– “Добры вечар, гаспадару”,
– “Ай калядачкі, бліны-ладачкі”,
– “Го-го-го, каза”.

Чакаемыя вынікі

Па заканчэнні навучання навучэнцы павінны

ведаць:

– тэхніку выканання каляндарна-абрадавай музыкі беларусаў;
– народнае музычна-харэаграфічнае мастацтва Беларусі;
– значнасць традыцыйнай культуры свайго народа ў сістэме культуры чалавецтва;

умець:

– засвойваць рэгіянальныя этнафанічныя традыцыі (метадам уключанага назірання і апасродкавана – з дапамогай аўдыё і відэаапаратуры);
– працаваць над развіццём голасу на аснове аналізу мастацка-вобразнай сістэмы этнафанічнага рэпертуару;
– ажыццяўляць мастацкае рэканструяванне абрадавых і пазаабрадавых песень;
– выконваць творы з беларускага календара (восеньскія абрады: “Жніво”, “Багач”, “Піліпаўка”; зімовыя і веснавыя святы: “Каляды”, “Валачобніцтва”; летні цыкл песень: “Купалле”);

валодаць:

– аўтэнтычнай манерай спеваў абрадавай і пазаабрадавай паэзіі;
– функцыянальным зместам рознажанравых песенных твораў.

Формы падвядзення вынікаў рэалізацыі праграмы

Форма выніковага кантролю ведаў навучэнцаў – канцэрт з запрашэннем бацькоў.

Формы і метады рэалізацыі праграмы

Для дасягнення пастаўленай мэты і рэалізацыі праграмы выкарыстоўваюцца наступныя метады навучання:

– славесныя метады (тлумачэнне, апавяданне, дыялог, гутарка, абмеркаванне, вобразныя параўнанні, ацэнка, аналіз, пытанні, заахвочванні, ўказанні, удакладненні);

– метад практыка-арыентаванай дзейнасці (практыкаванні, рэпетыцыі);

– наглядны метад навучання (дэманстрацыйныя і наглядныя матэрыялы);

– рэпрадуктыўны (узнаўленне практыкаванняў па тэхніцы маўлення, рытмапластыцы);

– выкарыстання на занятках сродкаў мастацтва (літаратуры, музыкі, тэатра, выяўленчага мастацтва, кіно, радыё і тэлебачання).

Для рэалізацыі праграмы арганізацыі навучання прадстаўлена ў форме гуртавых занятак. Характэрна паасобнае, самастойнае выкананне дзецьмі вучэбных заданняў.

На занятках выкарыстоўваюцца здароўезберагальныя тэхналогіі (практыкаванні для вачэй, дыхальныя практыкаванні, фізкультхвілінкі, чаргаванне розных відаў дзейнасці і г.д.).

Пры рэалізацыі праграмы выкарыстоўваюцца наступныя сродкі навучання: слайды, схемы, малюнкі, прэзентацыі, творы мастацтва, кнігі, навучальныя дапаможнікі, часопісы, відэаматэрыялы, аўдыёматэрыялы і г.д.

Формы бягучага кантролю ведаў вучняў: назіранне, аналіз, гутарка, апытванне, тэсціраванне, канцэрт.

Літаратура і інфармацыйныя рэсурсы

1. Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб адукацыі ад 13 студзеня 2011 г. (у рэд. Закона Рэспублікі Беларусь ад 14 студзеня 2022 г. № 154-З) [Электронны рэсурс] // Нацыянальны прававы інтэрнэт-партал Рэспублікі Беларусь. – Рэжым доступу: https://pravo.by/document/?guid=12551&p0=H12200154&p1=1&p5=0/.

2. Пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 07.08.2019 № 525 «Спецыфічныя санітарна-эпідэміялагічныя патрабаванні да зместу і эксплуатацыі ўстаноў адукацыі» (у рэд. Пастановы Савета Міністраў ад 17.01.2022 № 29, ад 31.08.2022 № 570).

3. Пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь 06.09.2017 № 123 «Аб зацвярджэнні тыпавых праграм дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі» [Электронны рэсурс]: // Нацыянальны прававы Інтэрнэт-партал Рэспублікі Беларусь. – Рэжым доступу: https://pravo.by/document/?guid=12551&p0=W21732482p&p1=1/

4. Палажэнне аб установе дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі (зацверджана пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 25 ліпеня 2011 г., N 149) [Электронны рэсурс] // Нацыянальны адукацыйны партал. – Рэжым доступу: www.adu.by/wp-content/uploads/2014/posle_urokov/...i...i

5. Волков, Г. Н. Этнопедагогика : Учеб. для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений / Г. Н. Волков – М. : Академия, 1999. – 168 с.

6. Вясна на Беларусі: Рэпертуарны зборнік. – Мінск: НЦТДіМ,1998.

7. Гульні, забавы, ігрышчы / Уклад. А. Лозка. – Мінск : Беларуская навука, 1996. – 534 с.

8. Дзіцячы фальклор / Уклад. Г. А. Барташэвіч, уклад. муз. часткі В. І. Ялатаў. – Мінск : Навука і тэхніка, 1972. – 736 с.

9. Кукушкин В. С., Столяренко Л. Д. Этнопедагогика и этнопсихология / В. С. Кукушкин, Л. Д. Столяренко. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2000. – 448 с.

10. Курыловіч, Г.М. Этнаграфія дзяцінства // Этнаграфія Беларусі: Энцыклапедыя / Рэдкал. І.Шамякін (гал.рэд.) і інш. – Мінск : БелСЭ,1989. – С. 546.

11. Мядоцкі край і яго таленты : Даведнік фестывалю (30 мая – 1 чэрвеня 1997 г., в. Мётча) / Укл. М. Козенка. – Мінск : ВЛАДИ-АРТ, 1997. – 109 с.

12. Науменко, Г. М. Фольклорная азбука : Учебное пособие для начальной школы / Г. М. Науменко – М. : Издательский центр «Академия», 1996. – 136 с.

13. Ракава, Л. В. Традыцыі сямейнага выхавання ў беларускай вёсцы / Л. В. Ракава – Мінск :Ураджай, 2000. – 111 с.

14. Фольклорный ансамбль / Музыка : Программы для внешкольных учреждений и общеобразовательных школ. – М : Просвещение, 1986. – С. 356-366.